

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายในการส่งเสริมการระงับข้อพิพาทโดยวิธี อนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์

ในบทนี้ได้วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเพื่อเป็นการกำจัดอุปสรรคทางกฎหมาย เพื่อให้เกิดความสะดวก และความชอบด้วยกฎหมายสำหรับการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการพัฒนาการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์ถึงมาตรการทางกฎหมายที่ส่งเสริมสถาบันอนุญาโตตุลาการว่าควรดำเนินการใดบ้างที่จะทำให้เกิดการพัฒนาการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการอย่างก้าวกระโดด

4.1 ปัญหาบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์

ในปัจจุบันนี้ กฎหมายที่ใช้บังคับกับการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ คือ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2545 ประกอบพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ซึ่งต้องพิจารณาในแต่ละขั้นตอน การอนุญาโตตุลาการแม้ว่าเป็นเสรีภาพของคู่สัญญาที่จะกำหนดวิธีการขึ้นตอนอย่างไรก็ได้ หากไม่ขัดกับกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนก็สามารถใช้ได้ แต่การอนุญาโตตุลาการมีรายละเอียดและขั้นตอนต่างๆ ยุ่งยากพอสมควร แม้แต่ในการอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิม คู่พิพาทอาจตกลงกันได้ ไม่ครบถ้วน และในกรณีของการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นเรื่องใหม่และมีลักษณะบางประการแตกต่างจากแบบดั้งเดิม ตัวอย่างเช่น การนำเสนอข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ การส่งคำคู่ความ เอกสาร คำร้อง คำขอที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างคู่พิพาทกันเอง หรือระหว่างคู่พิพาทกับสถาบันอนุญาโตตุลาการ การลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ การสืบพยาน การรับฟังพยานหลักฐาน การทำคำชี้ขาดในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดในพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทาง

อิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ซึ่งกฎหมายฉบับดังกล่าววางกฎเกณฑ์เพื่อใช้กับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมด ไม่ใช่เฉพาะกับการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์

เมื่อทำการศึกษาวิธีพิจารณาคดีโดยวิธีอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศต่างๆ นั้น จะเห็นได้ว่า การอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์มีกระบวนการและวิธีพิจารณาคดีคล้ายกับการอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิม เพียงแต่กระบวนการและวิธีพิจารณาทั้งหมดกระทำผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ทั้งสิ้น ดังนั้นในส่วนนี้จึงมีประเด็นปัญหา กล่าวคือ ถ้ากระบวนการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์เกิดขึ้น จะมีกฎหมายใดรองรับความมีผลต่าง ๆ ของวิธีพิจารณาโดยอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ จึงขอแยกพิจารณาประเด็นปัญหาต่างๆ ดังนี้

4.1.1 การนำเสนอข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์

ในการนำเสนอข้อพิพาทของไทยนั้น ตามมาตรา 27 พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 กำหนดให้คู่พิพาทต้องเสนอข้อพิพาทเป็นหนังสือ ซึ่งไม่สามารถนำข้อพิพาทเข้าสู่การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การส่งอีเมลล์ หรือการกรอกแบบฟอร์มออนไลน์ได้ แม้บทบัญญัติในมาตรา 7 วรรคหนึ่ง ของพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ให้ส่งเอกสารทางไปรษณีย์ลงทะเบียน หรือไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ถ้าเป็นการส่งภายในประเทศ หรือโดยวิธีอื่นใดที่แสดงถึงความพยายามในการจัดส่ง แต่มาตราดังกล่าวไม่ได้ระบุชัดเจนถึงการส่งข้อพิพาทให้คณะอนุญาโตตุลาการพิจารณา ปัญหา คือ ตามมาตรา 27 เพียงแต่คู่พิพาทฝ่ายหนึ่งได้รับหนังสือจากคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งขอให้ระงับข้อพิพาทโดยวิธีอนุญาโตตุลาการ (notice of arbitration) ก็ทำให้อายุความสะดุดหยุดลง ปัญหาว่า เมื่อคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งมอบข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการพิจารณา โดยส่งคำร้องผ่านทางระบบอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ จะถือว่าคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งได้รับคำร้องแล้วหรือไม่ อย่างไร อันจะทำให้อายุความสะดุดหยุดลงเมื่อพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการฯ ไม่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจน จึงอาจทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวขึ้นได้

สหรัฐอเมริกาได้กำหนดแนวทางในการยื่นคำร้องเพื่อระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ ซึ่งคู่พิพาทอาจจะยื่นคำร้องที่สำนักงานสาขาของสมาคมอนุญาโตตุลาการสหรัฐอเมริกา หรือทำการยื่นออนไลน์ผ่านทางเว็บไซต์ www.adr.org ก็ได้ ทั้งนี้เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยกระบวนการระงับข้อพิพาทคดีการค้า ข้อ R-4

สหรัฐอเมริกาบริบทเอมิเรตส์ ในการส่งเอกสารและการแจ้งเตือนระหว่างพิจารณาในกระบวนการอนุญาโตตุลาการนั้น สามารถใช้เทคโนโลยีการสื่อสารรวมถึงการส่งเอกสารผ่านทางอีเมลล์ได้ ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 24 (b) แห่งพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ ซึ่งมีใจความว่า

“การสื่อสารเพื่อส่งเอกสารโดยวิธีการส่งผ่านแฟกซ์ หรืออีเมลถือว่าผู้รับได้รับแล้วเมื่อปรากฏหลักฐานว่าการส่งดังกล่าวไม่ขัดข้อง” (Communication sent by fax or email shall be deemed to have been received when transmitted upon receipt of confirmation of error-free transmission.) และด้วยการเปิดโอกาสให้คู่ความสามารถใช้วิธีการออนไลน์ในการส่งเอกสารและการแจ้งเตือนต่างๆ ย่อมเป็นการส่งเสริมให้กระบวนการอนุญาโตตุลาการออนไลน์

ดังนั้น จากกรณีการเปรียบเทียบกฎหมายอนุญาโตตุลาการของประเทศไทย เปรียบเทียบกับกฎหมายต้นแบบ (Model Law) กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายของประเทศจีน และกฎหมายสหราชอาณาจักรแล้ว จะพบว่ากฎหมายของประเทศไทยไม่ได้กล่าวถึงวิธีการยื่นคำเสนอข้อพิพาทโดยผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ไว้ จึงเห็นว่าควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 หรือแก้ไขข้อบังคับสำนักงานศาลยุติธรรม ว่าด้วยการอนุญาโตตุลาการ สถาบันอนุญาโตตุลาการ โดยให้มีการเพิ่มเติมในเรื่องการยื่นคำเสนอข้อพิพาทผ่านอิเล็กทรอนิกส์ด้วย

4.1.2 การส่งเอกสารและพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 จะเห็นว่า การส่งเอกสารหรือคำคู่ความต่าง ๆ นั้น จะส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียน หรือ ไปรษณีย์ตอบรับก็ได้ ทั้งนี้ ให้รวมถึงวิธีอื่นใดที่แสดงถึงความพยายามในการจัดส่ง แม้ว่ามาตรา 7 ไม่ได้กล่าวถึงการส่งด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ มีเพียงการบัญญัติว่า “โดยวิธีอื่นใด” กรณีดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นว่า คำว่า “โดยวิธีอื่นใด” นี้ ให้หมายความรวมถึง การส่งโดยวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วย แต่อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจน เป็นเพียงการให้ศาลตีความเท่านั้น ดังนั้น หากมีการยื่นคำเสนอข้อพิพาท การส่งเอกสาร หรือคำคู่ความต่างๆ ของกระบวนการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ จำเป็นต้องให้ศาลตีความตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ซึ่งขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลแต่ละท่าน อาจนำไปสู่หลักเกณฑ์ที่ไม่มี ความแน่นอน

สหรัฐอเมริกา (The Federal Arbitration Act 1925) กระบวนการอนุญาโตตุลาการในสหรัฐอเมริกาเปิดโอกาสให้คู่พิพาทและอนุญาโตตุลาการส่งเอกสารและแจ้งเตือนทางไปรษณีย์ โทรสาร หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (อีเมล) ก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการสื่อสารในปัจจุบันและพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นที่นิยม โดยเป็นไปตามระเบียบว่าด้วยกระบวนการระงับข้อพิพาทคดีการค้า ข้อ R-34 ซึ่งได้เปิดกว้างวิธีในการส่ง โดยใช้คำว่า “อาจให้วิธีการส่งเอกสารด้วย หรือการส่งผ่านโทรสารอิเล็กทรอนิกส์ หรือ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (อีเมล) เพื่อแจ้งเตือนในสิ่งที่

จำเป็น หากคู่พิพาทและคณะอนุญาโตตุลาการอาจตกลงกันให้ส่งการแจ้งเตือนผ่านอีเมลล์หรือวิธีการสื่อสารอื่นก็ได้”

จะเห็นว่า กระบวนการอนุญาโตตุลาการของสหรัฐอเมริกาเปิดโอกาสให้คู่พิพาท และอนุญาโตตุลาการส่งเอกสารและแจ้งเตือนทางไปรษณีย์ โทรสาร หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (อีเมลล์) ได้

สาธารณรัฐประชาชนจีน (Arbitration Law of the People’s Republic of China) ขึ้นตอนการส่งบันทึกคำให้การพยานและพยานหลักฐานต่าง ๆ ให้คณะอนุญาโตตุลาการและคู่พิพาทเป็นอีกขั้นตอนที่มีความสำคัญต่อการพิจารณาเรื่องข้อพิพาทในชั้นของอนุญาโตตุลาการ โดยเป็นไปตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ มาตรา 25 ซึ่งมีใจความสำคัญว่าในกระบวนการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์เปิดโอกาสให้คู่พิพาทสามารถส่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาได้ด้วยวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การส่งอีเมลล์ หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ โทรสาร และการแลกเปลี่ยนข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งการแลกเปลี่ยนข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นี้คือรูปแบบการรับส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์อื่นที่ไม่ใช่อีเมลล์แต่สามารถใช้รับส่งข้อมูลและเอกสารได้เช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น การส่งข้อมูลผ่านโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันสื่อสารสังคมออนไลน์ก็สามารถใช้ในการรับส่งข้อมูลโดยยืนยันตัวผู้ส่ง ผู้รับ และวันเวลาที่มีการรับส่งได้เช่นเดียวกับอีเมลล์ เป็นต้น ทั้งนี้เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ ข้อ 9 ข้อ 12 และ ข้อ 13

จะเห็นได้ว่า ในประเทศจีน กระบวนการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์เปิดโอกาสให้คู่พิพาทสามารถส่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาได้ด้วยวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การส่งอีเมลล์หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ โทรสาร และการแลกเปลี่ยนข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งการแลกเปลี่ยนข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นี้คือรูปแบบการรับส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์อื่นที่ไม่ใช่อีเมลล์แต่สามารถใช้รับส่งข้อมูลและเอกสารได้เช่นเดียวกัน

สหรัฐอเมริกาเป็นอีกประเทศหนึ่งที่นำกระบวนการส่งเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการส่งเอกสารและการแจ้งเตือนระหว่างพิจารณาในกระบวนการอนุญาโตตุลาการ โดยคู่พิพาทสามารถใช้เทคโนโลยีการสื่อสารรวมถึงการส่งออนไลน์ผ่านทางอีเมลล์ได้ ทั้งนี้เป็นไปตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ มาตรา 24 (b)

สาธารณรัฐเกาหลี ในขั้นตอนการส่งเอกสาร หรือการยื่นเอกสารในระหว่างกระบวนการอนุญาโตตุลาการนั้น คู่พิพาทสามารถใช้เทคโนโลยีการสื่อสารในการส่งหรือยื่นเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ ทั้งนี้ เป็นไปตามข้อบังคับอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศ ข้อ 4 วรรคหนึ่ง (b) ซึ่งระบุไว้ชัดเจนว่าการส่งเอกสารในกระบวนการอนุญาโตตุลาการสามารถส่งทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ผ่านการส่งต่อข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์รวมถึงอีเมลล์และแฟกซ์ได้

ดังนั้น จากกรณีการเปรียบเทียบกฎหมายอนุญาโตตุลาการของประเทศไทย เปรียบเทียบกฎหมายของสหรัฐอเมริกา จีน สหราชอาณาจักรและออสเตรเลียแล้ว จะพบว่ากฎหมายทั้งของสหรัฐอเมริกา จีน สหราชอาณาจักรและออสเตรเลีย ต่างได้กล่าวถึงการส่งบันทึกคำให้การพยานและพยานหลักฐานออนไลน์ทางอิเล็กทรอนิกส์ไว้ แต่กฎหมายไทยจะให้มีการส่งเอกสารหรือข้อมูลอื่นใด โดยวิธีการทางไปรษณีย์ได้ จึงเห็นควรให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 โดยให้มีการเพิ่มเติมในเรื่องวิธีการส่งบันทึกคำให้การพยานและพยานหลักฐานออนไลน์ทางอิเล็กทรอนิกส์ไว้ให้ชัดเจนด้วย

4.1.3 การสืบพยานทางอิเล็กทรอนิกส์

วัตถุประสงค์ของการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้การดำเนินการระงับข้อพิพาทเกิดความสะดวก รวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่ายยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างเช่น การระงับข้อพิพาททางอนุญาโตตุลาการในข้อพิพาทที่มีจำนวนทุนทรัพย์มากนั้น ในการสืบพยานบุคคล เกิดปัญหาที่คู่พิพาทไม่สามารถนำพยานปากสำคัญมาสืบ ณ สถานที่ที่กำหนดให้มีการนำสืบพยานได้ เนื่องจากพยานอยู่ไกล หรือไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ในกรณีเช่นนี้ อนุญาโตตุลาการอาจพิจารณาให้มีการสืบพยานบุคคลดังกล่าวผ่านทาง Video Conference ได้ แต่พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 มาตรา 30 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในกรณีที่คู่พิพาทไม่ได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ให้คณะอนุญาโตตุลาการเป็นผู้กำหนดว่าจะสืบพยาน หรือฟังคำแถลงการณ์ด้วยวาจา หรือดำเนินการสอบสวนพิจารณาโดยรับฟังเพียงเอกสาร หรือพยานหลักฐานอื่นใดก็ได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาตามมาตรา 30 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว จะเห็นว่า ไม่ได้บัญญัติให้ทำได้โดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ดังนี้ หากมีการสืบพยานผ่านทาง Video Conference อาจเกิดปัญหาว่าจะรับฟังได้หรือไม่ ซึ่งต้องให้ศาลตีความ จึงทำให้เกิดความไม่สะดวก เกิดความล่าช้า และคู่พิพาทเสียค่าใช้จ่ายมากยิ่งขึ้น ซึ่งไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์

สหรัฐอเมริกา ในการสืบพยานในกระบวนการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการเป็นไปตามระเบียบว่าด้วยกระบวนการระงับข้อพิพาทคดีการค้า ข้อ E-6 ซึ่งมีใจความสำคัญว่าคู่พิพาทอาจร้องขอให้ทำการไต่สวนปากคำพยาน ในการพิจารณาคดีข้อพิพาทจากเอกสารคู่กรณีอาจส่งเอกสารได้โดยขั้นตอนการแถลงปิดคดีคณะอนุญาโตตุลาการอาจกำหนดวันให้แต่ละฝ่ายทำคำร้อง หรือโทรศัพท์ครั้งสุดท้าย หรือประชุมทางอิเล็กทรอนิกส์ได้

จะเห็นว่า การสืบพยานในกระบวนการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการของสหรัฐอเมริกาไม่ได้มีการกำหนดวิธีการสืบพยานออนไลน์ไว้ แต่ได้กำหนดให้มีการแถลงปิดคดี

สามารถทำได้โดยการประชุมทางโทรศัพท์หรือประชุมทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ ทั้งนี้ เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยการระงับข้อพิพาทคดีการค้า

สาธารณรัฐประชาชนจีน ในการสืบพยานเป็นไปตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ มาตรา 39 ซึ่งมีใจความสำคัญว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการ อาจทำได้โดยการรับฟังจากการไต่สวนด้วยวาจา กรณีที่คู่พิพาทตกลงที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยไม่ต้องมีการไต่สวน คณะอนุญาโตตุลาการอาจทำคำชี้ขาดโดยพิจารณาจากคำร้อง คำโต้แย้ง และพยานหลักฐานอื่นประกอบก็ได้

สำหรับกระบวนการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ควรได้เพิ่มเติมวิธีการในการพิจารณาพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ และการไต่สวนพยานบุคคลด้วยวิธีประชุมผ่านวิดีโอทางไกลเพื่อให้คู่พิพาทและพยานบุคคลของคู่พิพาทมีความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินกระบวนการพิจารณา อย่างไรก็ตาม ในการพิจารณา พยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งเป็นพยานหลักฐานที่เปลี่ยนแปลงได้ง่ายนั้นระเบียบว่าด้วยการอนุญาโตตุลาการอิเล็กทรอนิกส์ได้วางหลักในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ไว้ด้วยว่าจะต้องพิจารณาการสร้าง การรับ การส่ง และการเก็บรักษาประกอบด้วย

จะเห็นได้ว่า การสืบพยานของอนุญาโตตุลาการนั้น สำหรับกระบวนการอนุญาโตตุลาการอิเล็กทรอนิกส์ ได้เพิ่มเติมวิธีการในการพิจารณาพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ และการไต่สวนพยานบุคคลด้วยวิธีประชุมผ่านวิดีโอทางไกล เพื่อให้คู่พิพาทและพยานบุคคลของคู่พิพาทมีความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินกระบวนการพิจารณา อย่างไรก็ตาม ในการพิจารณาพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งเป็นพยานหลักฐานที่เปลี่ยนแปลงได้ง่ายนั้นระเบียบว่าด้วยการอนุญาโตตุลาการอิเล็กทรอนิกส์ได้วางหลักในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ไว้ด้วยว่าจะต้องพิจารณาการสร้าง การรับ การส่ง และการเก็บรักษาประกอบด้วย

สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ โดยหลักการไต่สวนและดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นอนุญาโตตุลาการโดยทั่วไปจะต้องกระทำต่อหน้าคู่พิพาทและองค์คณะอนุญาโตตุลาการ แต่สำหรับกฎหมายอนุญาโตตุลาการของสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ได้เปิดโอกาสให้คู่พิพาทดำเนินกระบวนการพิจารณาผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารแทนการปรากฏตัวทางกายภาพระหว่างการไต่สวน หรืออาจเรียกว่าเป็นการ “ไต่สวนออนไลน์” ได้ ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติ มาตรา 33 วรรคสาม โดยการสื่อสารที่อาจใช้ในการไต่สวนจะมีลักษณะที่ทำให้พยานสามารถโต้ตอบกันได้ในลักษณะของการประชุมทางไกล (Video Conference)

จากกรณีการเปรียบเทียบกฎหมายอนุญาโตตุลาการของประเทศไทย เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศแล้ว จะพบว่ากฎหมายของประเทศจีนและสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ได้เปิดให้ดำเนินการ

พิจารณาพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ และการไต่สวนพยานบุคคลด้วยวิธีประชุมผ่านวิดีโอทางไกล เพื่อให้คู่พิพาทและพยานบุคคลของคู่พิพาทมีความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินการพิจารณา ส่วนสหรัฐอเมริกา แม้ไม่ได้บัญญัติเรื่องการสืบพยานทางอิเล็กทรอนิกส์ไว้อย่างชัดเจน แต่การแถลงปิดคดีก็สามารถทำได้โดยการประชุมทางโทรศัพท์ หรือประชุมทางอิเล็กทรอนิกส์ได้

ดังนั้น จึงเห็นควรให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 โดยให้มีการเพิ่มเติมในเรื่องการสืบพยานผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์โดยมีกฎหมายของจีนและสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบ เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการพิจารณาคดี

4.1.4 การทำคำชี้ขาดทางอิเล็กทรอนิกส์

ในเรื่องการทำคำชี้ขาดนั้น คณะอนุญาโตตุลาการต้องทำคำชี้ขาดซึ่งพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 มาตรา 37 วรรคแรกกำหนดรูปแบบของคำชี้ขาดไว้ว่า “คำชี้ขาดต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อคณะอนุญาโตตุลาการ ถ้าคณะอนุญาโตตุลาการมีจำนวนมากกว่า 1 คน การลงลายมือชื่อของอนุญาโตตุลาการเสียงข้างมากถือว่าเพียงพอแล้วแต่ ต้องจดแจ้งเหตุขัดข้องของอนุญาโตตุลาการซึ่งไม่มีผู้ลงลายมือชื่อนั้นไว้ด้วย” รวมถึงคำชี้ขาดต้องระบุวันและสถานที่ดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการตามมาตรา 26 วรรคหนึ่งและให้ถือว่าคำชี้ขาดดังกล่าวได้ทำขึ้น ณ สถานที่เช่นนั้น ดังนี้ เมื่อพิจารณาถึงประเด็นการทำคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์นั้นก็ถือว่าการทำคำชี้ขาดในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งต้องพิจารณาพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ประกอบด้วยเนื่องจากคำชี้ขาดที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์จะถือเป็นคำชี้ขาดที่มีผลบังคับตามกฎหมายได้นั้นต้องทำเป็นหนังสือ ต้องนำหลักการตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 มาปรับใช้ รวมถึงการลงลายมือชื่อที่กฎหมายยอมรับต้องมีลักษณะเป็น อักษร อักษรระ ตัวเลข เสียง หรือสัญลักษณ์อื่นใดที่สร้างขึ้นให้อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อระบุตัวบุคคลผู้เป็นเจ้าของลายมือชื่อย่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นและเพื่อแสดงว่าบุคคลดังกล่าวยอมรับข้อความในข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น ซึ่งต้องเป็นไปตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544

สหรัฐอเมริกา การทำคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นไปตามระเบียบว่าด้วยกระบวนการระงับข้อพิพาทคดีการค้า ข้อ R-49 เมื่อคณะอนุญาโตตุลาการได้ทำคำชี้ขาดขึ้นแล้ว กระบวนการอนุญาโตตุลาการของสหรัฐอเมริกาได้เปิดกว้างให้สามารถจัดส่งคำชี้

ขาดไปยังคู่พิพาทด้วยวิธีการส่งออนไลน์หรือวิธีการส่งทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้เกี่ยวข้องได้

สาธารณรัฐประชาชนจีน การทำคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการของประเทศจีนเป็นไปตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ มาตรา 54 ซึ่งมีได้มีการระบุวิธีการทำคำชี้ขาดเป็นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ มีเพียงแต่ระเบียบที่กล่าวถึงการส่งเอกสารต่าง ๆ ในกระบวนการอนุญาโตตุลาการให้สามารถทำการส่งได้ด้วยวิธีออนไลน์ดังที่กล่าวมาแล้วก่อนหน้านี้ ดังนั้น ในการทำคำชี้ขาดของกระบวนการอนุญาโตตุลาการอิเล็กทรอนิกส์ยังคงต้องให้คณะอนุญาโตตุลาการทำการชี้ขาดพร้อมลงรายมือชื่อและประทับตราเช่นเดียวกับกระบวนการอนุญาโตตุลาการทั่วไป ซึ่งเป็นไปตามระเบียบว่าด้วยอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ ข้อ 39 จะเห็นได้ว่า สำหรับกระบวนการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ของจีนนั้น ไม่ได้มีการระบุวิธีการทำคำชี้ขาดเป็นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ มีเพียงแต่ระเบียบที่กล่าวถึงการส่งเอกสารต่าง ๆ ในกระบวนการอนุญาโตตุลาการให้สามารถทำการส่งได้ด้วยวิธีออนไลน์ดังที่กล่าวมาแล้วก่อนหน้านี้ เท่านั้น แต่ในการทำคำชี้ขาดของกระบวนการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ยังคงต้องให้คณะอนุญาโตตุลาการทำการชี้ขาดพร้อมลงรายมือชื่อและประทับตราเช่นเดียวกับกระบวนการอนุญาโตตุลาการทั่วไป จึงยังไม่ชัดเจนว่าวิธีการทำคำชี้ขาดออนไลน์มีวิธีการอย่างไร

สหรัฐอเมริกาบริติช ในการทำคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้น จำเป็นต้องมีบทบัญญัติที่ให้คณะอนุญาโตตุลาการสามารถทำการชี้ขาดกันได้แม้จะอยู่ห่างไกลกัน โดยกฎหมายอนุญาโตตุลาการสหรัฐอเมริกามีได้บัญญัติให้อนุญาโตตุลาการแต่ละคนที่อยู่ไกลกันสามารถลงนามแล้วส่งต่อให้คนอื่นในคณะได้ ซึ่งเป็นไปตาม มาตรา 41 วรรคหก ด้วยวิธีการนี้จึงทำให้คณะอนุญาโตตุลาการสามารถทำการชี้ขาดออนไลน์ได้โดยไม่ต้องเดินทางมาปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันทางกายภาพ เกิดความสะดวกสำหรับคู่กรณีที่ต้องการเชิญผู้เชี่ยวชาญในต่างประเทศร่วมเป็นอนุญาโตตุลาการได้

ดังนั้น จากกรณีการเปรียบเทียบกฎหมายอนุญาโตตุลาการของประเทศไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศแล้ว จะพบว่า สหรัฐอเมริกาบริติชเพียงประเทศเดียวที่มีการแก้ไขกฎหมายในเรื่องการทำคำชี้ขาดออนไลน์ไว้ ซึ่งสหรัฐอเมริกาบริติชได้แก้ไขกฎหมายล่าสุดเมื่อปี พ.ศ.2561 เพื่อให้กฎหมายทันสมัยต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน จึงเห็นควรให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 โดยให้มีการเพิ่มเติมในเรื่องการทำคำชี้ขาดทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการบังคับตามคำชี้ขาด นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนากฎหมายให้ทันกับเทคโนโลยีในปัจจุบันด้วย

4.2 วิเคราะห์ปัญหาการส่งเสริมอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์

การค้นหาแนวทางเพื่อส่งเสริมการระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ให้เกิดขึ้นในประเทศไทยนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาการระงับข้อพิพาททางอิเล็กทรอนิกส์ในต่างประเทศ ทั้งนี้ เนื่องจากการศึกษาแนวทางของต่างประเทศจะทำให้การพัฒนาการระงับข้อพิพาททางอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยสอดคล้องกับการดำเนินการของประเศอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้กระบวนการระงับข้อพิพาททางอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยได้รับการยอมรับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคในต่างประเทศ ซึ่งจะส่งผลถึงความเชื่อถือของผู้บริโภคในต่างประเทศต่อการประกอบธุรกิจทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของผู้ประกอบการไทยด้วย โดยผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมอนุญาโตตุลาการของประเศต่าง ๆ มีดังนี้

สหรัฐอเมริกา มีการจัดตั้งสมาคมอนุญาโตตุลาการแห่งสหรัฐอเมริกา (American Arbitration Association หรือ AAA) ขึ้น ในลักษณะองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร เพื่อทำหน้าที่พัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution หรือ ADR) ให้กับบริษัท สหภาพ หน่วยงานของรัฐ สำนักงานกฎหมาย และศาลยุติธรรม โดยมีรูปแบบในการให้บริการทั้งลักษณะการให้ความรู้ การฝึกอบรม และการเผยแพร่ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่าง ๆ และยังเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจในการควบคุมดูแลอนุญาโตตุลาการในสหรัฐอเมริกา รวมถึงการออกกฎระเบียบและให้ความรู้ความเข้าใจกับผู้เกี่ยวข้องับกระบวนการอนุญาโตตุลาการ ซึ่งสหรัฐอเมริกามีการดำเนินงานทั้งรูปแบบปกติ และรูปแบบออนไลน์ ซึ่งถูกเรียกว่า Online Dispute Resolution หรือ ODR ในปัจจุบันนี้มีสำนักงานทนายความจำนวนมากที่ขึ้นทะเบียนกับ AAA เพื่อให้บริการด้านอนุญาโตตุลาการ ซึ่งการมีองค์กรดังกล่าวทำให้เป็นการส่งเสริมอนุญาโตตุลาการในสหรัฐอเมริกาให้มีความน่าเชื่อถือ อันเป็นผลทำให้สหรัฐอเมริกามีการใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการออนไลน์อย่างแพร่หลาย

การส่งเสริมอนุญาโตตุลาการในสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น รัฐบาลจีนได้จัดตั้งคณะกรรมการอนุญาโตตุลาการการค้าและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (CIETAC: China International Economic and Trade Arbitration Commission) โดยมีอำนาจหน้าที่หลักในการควบคุมดูแลมาตรฐานของกระบวนการอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศในจีนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งรวมถึงตลอดถึงกำกับดูแลอนุญาโตตุลาการให้มีความสามารถและมีคุณภาพในการพิจารณาระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์

สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ได้ทำการส่งเสริมอนุญาโตตุลาการด้วยการตั้งหน่วยงานกำกับดูแล และส่งเสริมอนุญาโตตุลาการ ได้แก่การตั้งศูนย์อนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศแห่งดูไบ (DIAC)

ในฐานะ “ศูนย์เจรจาการค้าและการอนุญาโตตุลาการ” เป็นสถาบันอิสระที่ไม่แสวงหากำไร โดยศูนย์นี้มีบทบาทในการออกมาตรการส่งเสริมอนุญาโตตุลาการออนไลน์ในหลายด้าน ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับนโยบายและระดับการปฏิบัติงานทำให้อนุญาโตตุลาการออนไลน์ในสหรัฐอเมริกาเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วอีกด้วย

สาธารณรัฐเกาหลี (Republic of Korea) ได้มีการพัฒนากฎหมายอนุญาโตตุลาการและมาตรการสนับสนุนการระงับข้อพิพาทด้วยอนุญาโตตุลาการ โดยการออกพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ และจัดตั้งคณะกรรมการอนุญาโตตุลาการการค้าเกาหลี (KCAB: Korean Commercial Arbitration Board) ในปี ค.ศ.1973 สาธารณรัฐเกาหลีได้เข้าร่วมเป็นภาคีข้อตกลงนิวยอร์ก ค.ศ.1958 (New York Convention, 1958) และในปี ค.ศ.2016 ได้มีการปรับปรุงกฎหมายในด้านของข้อบังคับอนุญาโตตุลาการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์นั้นเป็นไปตามข้อบังคับอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศ ค.ศ.2016 (International Arbitration Rules, 2016)

การส่งเสริมอนุญาโตตุลาการของสาธารณรัฐเกาหลี มีการออกพระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรมอนุญาโตตุลาการ ค.ศ.2016 (Arbitration Industry Promotion Act, 2016) หลังจากสาธารณรัฐเกาหลีได้ดำเนินมาตรการส่งเสริมอุตสาหกรรมอนุญาโตตุลาการอย่างจริงจัง ส่งผลให้เกิดการเติบโตของวงการอนุญาโตตุลาการ และทำให้จำนวนข้อพิพาทที่เข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก ในการส่งเสริมอนุญาโตตุลาการของสาธารณรัฐเกาหลีได้ได้มีการกำหนดให้กระทรวงยุติธรรมดำเนินการออกแผนแม่บท (master plan) ในการส่งเสริมอุตสาหกรรมอนุญาโตตุลาการทุก ๆ 5 ปี

จากการศึกษามาตรการในการส่งเสริมอนุญาโตตุลาการของสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน สหราชอาณาจักร และสาธารณรัฐเกาหลี นั้น พบว่าได้มีการส่งเสริมอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ที่สำคัญประกอบด้วย

1. การมีกฎหมายจัดตั้งองค์กรทำหน้าที่ควบคุมดูแล (regulator organization)

องค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลสถาบันอนุญาโตตุลาการในประเทศนั้น มีบทบาทสำคัญที่ส่งเสริมให้คู่พิพาทตัดสินใจใช้การระงับข้อพิพาททางอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์และส่งเสริมให้เกิดสถาบันอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มขึ้นบทบาทที่ชัดเจนในต่างประเทศ เช่น การส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มของผู้ทำหน้าที่อนุญาโตตุลาการ การพัฒนาบุคลากรและองค์ความรู้ในการอนุญาโตตุลาการ การพัฒนาเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่อนุญาโตตุลาการได้ใช้ในการระงับข้อพิพาท ตัวอย่างเช่น อาคารสถานที่ ห้องพิจารณา ระบบเทคโนโลยีการพิจารณาทาง

อิเล็กทรอนิกส์ และระบบสื่อสารที่จำเป็นต่อกระบวนการอนุญาตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

องค์กรควบคุมดูแลดังกล่าวอาจเป็นหน่วยงานของภาครัฐ เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และสาธารณรัฐเกาหลี หรือ อาจเป็นหน่วยงานเอกชน เช่น สหรัฐอเมริกา ซึ่งจะมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการก็ได้ แต่สำหรับประเทศไทยนั้น พระราชบัญญัติอนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2545 มาตรา 10 บัญญัติว่า “ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้” แม้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมจะเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ แต่ในทางปฏิบัติ กระทรวงยุติธรรมยังไม่ได้เข้ามาข้องเกี่ยวกับกระบวนการอนุญาตตุลาการเลย งานอำนวยการเกี่ยวกับอนุญาตตุลาการเป็นงานในหน้าที่รับผิดชอบของสำนักงานระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งเป็นผู้กำกับดูแลและอำนวยความสะดวกให้แก่กระบวนการอนุญาตตุลาการที่กระทำตามข้อบังคับสำนักงานศาลยุติธรรมว่าด้วยอนุญาตตุลาการ แต่ไม่มีอำนาจที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องในการพิจารณา หรือการวินิจฉัยชี้ขาดของอนุญาตตุลาการแต่อย่างใด¹

ตามหลักแล้ว สถาบันอนุญาตตุลาการควรจะเป็นหน่วยงานอิสระ ไม่สังกัดหน่วยงานของรัฐเพื่อเป็นหลักประกันในขั้นต้นว่า ในกรณีที่เอกชนมีข้อพิพาทกับหน่วยงานของรัฐฯ จะได้เข้ามาทักท้วงไม่ได้ จริยอยู่ การที่รัฐจะเข้ามาทักท้วงได้หรือไม่ นั่นไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยนี้เพียงอย่างเดียว ต่างประเทศให้ความสำคัญในหลักการนี้มาก เพราะเหตุผลหนึ่งที่ชาวต่างชาติเลือกวิธีระงับข้อพิพาทโดยทางอนุญาตตุลาการก็เพราะการขาดความเชื่อมั่นในความเป็นอิสระ (independence) และความเป็นกลาง (impartiality) ของศาลในบางประเทศ อาจจะเป็นเพราะการขาดความรู้ความเข้าใจในระบบยุติธรรมของประเทศนั้น ๆ

สำหรับผู้วิจัยเห็นว่าประเทศไทยควรจัดตั้งองค์กรอิสระ ไม่สังกัดหน่วยงานของรัฐเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่ารัฐจะไม่เข้ามาทักท้วง ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในความเป็นอิสระ และความเป็นกลาง อีกทั้ง การมีองค์กรอิสระ อาจทำให้การบริหารจัดการองค์กรอนุญาตตุลาการเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว ทันต่อยุคสมัย และมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

2) การบัญญัติกฎหมายส่งเสริมอุตสาหกรรมอนุญาตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์

การพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวหน้าและยั่งยืนจำเป็นต้องมีโครงสร้างพื้นฐานที่เพียงพอต่อความต้องการเป็นปัจจัยสนับสนุนสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างยั่งยืนได้มีการกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์การในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 โดยแผนดังกล่าวได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานใน 3 ประเด็น ได้แก่

¹ ได้มีการประกาศใช้ พ.ร.บ.สถาบันอนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2550 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 34 ก 16 กรกฎาคม 2550) แต่ยังไม่มีการดำเนินการใดๆ ตาม พ.ร.บ.ฉบับนี้

(1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการให้บริการโลจิสติกส์ (2) การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานและแหล่งพลังงานทางเลือก และ (3) กรอบแนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในภาพรวม

เนื่องจากพระราชบัญญัติอนุญาตอุตสาหกรรมของไทยได้ใช้บังคับมาเป็นระยะเวลานาน แต่ปัจจุบันยังไม่เป็นที่นิยมในประเทศไทยมากนัก ปัญหา คือ การขาดการดำเนินงาน ส่งเสริมการอนุญาตอุตสาหกรรมจากภาครัฐ หรือในเรื่องเกี่ยวกับการให้สิทธิและประโยชน์ทางภาษีอากรแก่ผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่เป็นอนุญาตอุตสาหกรรม หรือในเรื่องเกี่ยวกับการให้ความรู้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงประชาชน ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าว อาจจำเป็นต้องมีกฎหมายให้อำนาจทำได้อย่างชัดเจน กรอบกับปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และเทคโนโลยีได้เปลี่ยนแปลงไป การทำธุรกรรมต่างๆ ในปัจจุบันใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามาเป็นตัวขับเคลื่อน ซึ่งพระราชบัญญัติอนุญาตอุตสาหกรรมฉบับปัจจุบันของไทย (พ.ศ.2545) อาจเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อระบบอนุญาตอุตสาหกรรมของประเทศไทย กล่าวคือ การที่ประเทศไทยไม่มีการพัฒนาด้านกฎหมายให้ทันต่อยุคสมัย ทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการอนุญาตอุตสาหกรรม อันเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ไม่ค่อยมีคดีขึ้นสู่สถาบันอนุญาตอุตสาหกรรม อีกทั้ง การแก้ไขพระราชบัญญัติอนุญาตอุตสาหกรรม พ.ศ. 2545 ก็ไปไปได้อย่างล่าช้า เพราะขาดการผลักดันจากภาครัฐ

จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศ พบว่า ปัจจุบันสาธารณรัฐเกาหลีได้มีการออกกฎหมายส่งเสริมอุตสาหกรรมอนุญาตอุตสาหกรรม เพื่อพัฒนาการอนุญาตอุตสาหกรรมอย่างจริงจัง และมีแผนพัฒนาที่ชัดเจน ซึ่งส่งผลทำให้ปัจจุบันมีผู้ใช้อนุญาตอุตสาหกรรมของสาธารณรัฐเกาหลีในการระงับข้อพิพาททางพาณิชย์มากขึ้นเรื่อยๆ ดังนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าประเทศไทยควรมีบทบัญญัติกฎหมายที่ส่งเสริมอุตสาหกรรมอนุญาตอุตสาหกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ชัดเจน โดยนำแบบอย่างกฎหมายส่งเสริมอุตสาหกรรมอนุญาตอุตสาหกรรมของสาธารณรัฐเกาหลีมาเป็นต้นแบบในการออกกฎหมาย ซึ่งการออกกฎหมายการส่งเสริมอุตสาหกรรมอนุญาตอุตสาหกรรม จะทำให้มีนโยบายและแผนงานในการส่งเสริมที่ชัดเจน และมีการปรับปรุงนโยบายให้เป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ และไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลก็ครั้งก็ตาม รัฐบาลต่อไปก็ต้องมีหน้าที่ส่งเสริมการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาตอุตสาหกรรมเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ การออกกฎหมายการส่งเสริมอุตสาหกรรมอนุญาตอุตสาหกรรมของไทยควรให้กระทรวงยุติธรรมเป็นองค์กรหลักที่มีหน้าในการกำกับดูแลสถาบันอนุญาตอุตสาหกรรม และออกมาตรการส่งเสริมอนุญาตอุตสาหกรรมอย่างจริงจังและออกแผนแม่บท (master plan) ในการส่งเสริมอนุญาตอุตสาหกรรม โดยมีกรอบปรับปรุงแผนทุก 5 ปี เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้นำกระบวนการอนุญาตอุตสาหกรรมไปใช้ในการระงับข้อพิพาทมากขึ้น

อนึ่ง การออกกฎหมายส่งเสริมอุตสาหกรรมอนุญาโตตุลาการ นอกจากประโยชน์ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ รวมทั้งเพื่อให้การดำเนินงานส่งเสริมการอนุญาโตตุลาการมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องมีการออกกฎหมายส่งเสริมอุตสาหกรรมอนุญาโตตุลาการนี้